

ИСТОРИЈАТА КАКО ОРУЖЈЕ: МИТОТ ЗА „НАСИЛНАТА МАКЕДОНИЗАЦИЈА“ ВО БУГАРСКАТА ПОЛИТИКА И НАУКА.

Дефинирање на поимот

А. *Македонизација*. Македонизација како поим го немало во времето кога истата претпоставено се случувала: 1946 - 1948. Се јавува во времето на судирот со Југославија после април 1948 г. и тоа симптоматично во првиот документ со кој започнува акцијата против Југославија во Бугарија. На почетокот со него се означува само стремежот да се направат Македонци и оној помал дел жители на Пиринска Македонија кои се декларирале Бугари. ЧАНКОВ Третирањето на ваквите луѓе како Македонци и нивното задолжување да го изучуваат македонскиот литературен јазик е она што се нарекува насилна македонизација или насилно определување на националноста во тоа време. Таквите декларации кои биле спуштани како констатации од ЦК на БРПк и сретнале одреден отпор, но по важно - немале врска со пописот од 1946 г. и неговите резултати. После резолуцијата на информбирото меѓутоа БРПк постепено започнува да ја напушта тезата дека Македонците се мнозинство во Пиринска Македонија. Аргументите на лидерите на македонската комунистичка партија дека населението во Пиринска Македонија веќе се изјаснило на пописот во 1946 и дека на основа на тоа Пиринска Македонија треба да влезе во НР Македонија ќе предизвикаат БРП(к) кон крајот на јули 1948 г. веќе категорично да го вклучи и пописот во 1946 г. во насилна Македонизација. Од тоа време потекнуваат и основните декларации и изјави во таа насока дадени на некои од свиканите по наредба и под надзор на Политбиро на ЦК на БРПк околиски пленуми во Пиринска Македонија. Поинтересно е меѓутоа дека само два околиски пленуми дале недвосмислено такви изјави – во Петрич и Разлог, додека другите ја заобиколуваат директивата со воопштени фрази. Поново имало спротивставувања нешто забележително во едно прилично опасно време... кои се задушени. Сепак дури и во оваа фаза терминот македонизација и идејата за поврзано со него насилство сеуште нема за цел да порекне постоењето на македонска, нација, идентитет, јазик и малцинство во Пиринска Македонија. Постепено тезата дека Македонците во Пиринска Македонија се малцинство и поврзаното на тоа делумно оспорување на резултатите на пописот од 1946 г. ќе станат важен дел од аргументацијата на новата политика за Пиринска Македонија како Пиомонт за обединување на Македонија во рамките на Бугарија. Својата конечна трансформација оваа идеологема ќе ја доживее во

времето на Т. Живков, кога политиката се менува поново и сега македонското малцинство е целосно одречено, „насилната македонизација“ добива ново значење – таа се однесува на секоја политика во поддршка на македонското национално сознание сега претставувани како насилна политика за денационализирање на Бугари.

Во раѓањето на овој мит историската наука немала удел: сите ставови и промени во периодот 1948 – 1963 се, презентирани, дебатирани, прифатени и наметнати од политички функционери во политички тела и имале конкретна политичка намена. Меѓутоа по 1963 г. истата ќе добие основна задача во неговото аргументирање и одбрана. Затоа и ставив во насловот – историографијата како оружје. Таа и ќе биде прекована во оружје преку изработување на општ став (а во тој број таа го добила и митот за насилна македонизација како императив), прочистување на редовите на научниците и примена на историографијата како оружје во децениска војна со македонската историографија. Нејзината улога ќе биде заштита на националната митологија, но и на серија политики како заштита на територијалната целовитост, хомогенизација на нацијата со помагање асимилацијата. Исто така тоа е начин побезболно да бидат „интегрирани“ назад во митското единство луѓето кои се декларирале Македонци во минатото, а имено како невини жртви, зашто другата алтернатива била како – покајани предавници, неприфатлива и тешко изводлива варијанта. Се разбира тоа не остава простор за оние кои одбиваат да ја прифатат таквиот вид историска амнестија и кои продолжуваат да се декларираат Македонци по националност

Зошто го нарекувам мит. Затоа што од една страна основните компоненти на ова толкување на минатото се неточни или тенденциозно искривени, прилагодени кон претходна идеолошка теза, а од друга заради митската функција што ја има во заштита на бугарската национална митологија. Накратко митот предвидува дека населението во Пиринска Македонија било примордијално бугарско со јасна самосвест, дека таму немало никаква македонска национална самосвест во ниту една степен и сите пројави на таква и сите мерки преземени во корист на таква се едноставно насилство и резултат од насилство. Спротивно, политиката на бугаризација од времето на Живков се претставува како исправување на историска грешка која наводно била прифатена добро од населението. Така се игнорира несомненото постоење на силно и активно македонско национално јадро претходно, како и фактот дека голем дел од иницијативите по македонска линија или доаѓаат од локални дејци

или пак истите сериозно ги засилувале млаките препораки од Софија (не е дека инициатор е ЦК на БРПк, а населението пасивна жртва...). Исто така изворите зборуваат дека во однос на „насилството“ ситуацијата е спротивна – додека така наречената македонизација не раѓа отпор и не можат и презентираниот насилство не може да се индивидуализира, политиката на Бугаризација напротив е придружена со богато документирано насилство со многу конкретни жртви.

Б. Насилството

Прилично апстрактно наспроти многу персонално насилство

Исклучувајќи ги оние малку конкретни примери кои се даваат за насилство и коишто во сите случаи кои успеав да ги проверам се покажаа фејк нјус и оставајќи го настрана општи декларативни тврдења без конкретно покритие, она поопипливо што останува и се вика насилство во бугарската историографија се состои од – запишување на луѓе како Македонци, со или без нивна согласност и во тој контекст агитирање на луѓето или нивно не-прашување, задолжително запишување на курсеви по македонски јазик или во некој случаи – претплатување за македонски весници. Таквиот вид насилство звучи премногу фиктивно декларативно и повеќе изгледа како нормална практика за она насилно време...

Фундаментално различно е она што се мисли кога се зборува за насилство против луѓето со македонска самосвест во Бугарија во времето на комунизмот: апсења, тепања, отпуштање од работа, губење правото на образование, иселувања, затвор, логор, убиства и тоа сосема реални со име и презиме, со пресуди.

Политиката што подоцна со заден датум ќе биде етикетирана како македонизација реално опфаќа ограничен број краткотрајни мерки за засилување на македонската самосвест. Овде јас само ќе спомнам за пописот од 1946 г., за повеќе во статијата.

Основниот фокус на митот за насилната македонизација од времето на Живков до денес е пописот од 1946 г. Меѓутоа објавената и цитирана досега документација од времето на пописот не зборува за реално насилство а поскоро за тоа дека пописот бил исполитизиран и претворен во своевиден плебисцит за или против присоединување кон НР Македонија, дека имало обиди за административно запишување на населението, намери кои според резултатите почесто не ни биле реализирани, и дека имало одделни злоупотреби од

попишувачите и од двете спротивставени страни. Немало меѓутоа ниту репресии, ниту казнувања.

Единствена причина воопшто да се зборува за насилство на пописот во 1946 г. е идеолошката неприфатливост на резултатите: 169 000 Македонци. Пописот во 1965 г., кој е извршен со големо насилство над луѓето со македонска самосвест и со признаена манипулација од страна на Тодор Живков, спротивно се третира како „исправување на историска неправда“ коректен и доброволен токму зашто направил 99.9 % Бугари во ПМ.

Пописот од 1946 г. и покрај сите свои мани за прв пат ќе го отвори пред луѓето во Пиринска Македонија прашањето за самоопределбата па дури и судирите за време на неговотоведување имале своја позитивна страна да го постават пред луѓето прашањето сами да решаваат кои се – а за мнозина од нив тоа било сосема ново прашање и често без одговор. Некои настраности при пописот можат да се објаснат со невозможната ситуација во која се нашле непосредните исполнители меѓу наредбите за самоопределба одозгора и потребата да прашуваат луѓе кои често биле неписмени или немале одговор на поставеното прашање. Не е чудно што некои од нив слизнале во стариот коловоз на административно запишување и се грижеле за термиолошка еднаквост при пополнување на картите. Не е чудно што тој проблем го имаме имено во две околии Разлог и Неврокоп каде Помаците со неписмените луѓе сочинувале заедно сериозно мнозинство наспроти кои принципот на слободна самоопределба многу тешко можел да се реализира. (Учители +чиновници = бг и попис во услови на исполитизираност...

Што се однесува до вредноста на резултатите може да се суди од фактот што од пописот од 1956 г. извршен при категорични наредби за слободно самоопределување и при политика која фаворизирала самоопределбата Бугарин – се добиле во голема степен се слични макар не и идентични што покажува дека и пописот од 1946 г. има реална и објективна основа зад себе. Луѓето што се запишани Македонци тогаш или се сметале такви или немале против да бидат запишани такви. Исклучок се само околиците Разлог и Петрич, каде изгледа имало извесен притисок, кој меѓутоа се однесува на максимум меѓу 8 % (Петрич) и 11 % (Разлог) од населението, додека во Неврокоп таков притисок немало, а пак во Горна Џумаја и Свети Врач, напротив – бројката на Бугари била вештачки зголемена (до 7.5 % од населението во Свети Врач и до 3 % во Џумаја). И имено од овие две околии единствено ќе успее ЦК на

БРПк да извлече признанија за извршено насилство при пописот Во секој случај тоа што генерално луѓето запишани во 1946 Македонци са изјасниле пак такви во 1956 г. јасно покажува дека во 1946 г. немало насилство над нив. За истото ни зборува и фактот дека имало над 50 000 кои се запишале Бугари и никој од кои доколку што е познато не бил репресирани.

Еден од големите проблеми пред тезата дека имало насилна македонизација е отсуството на реален отпор и реални репресии. Не дека немало несогласни и незадоволни – се разбира дека имало – во округот имало голем број луѓе со бугарска самосвест, за кои промените не биле во интерес. Против граница која би ги одделила од нивните сонародници биле и Помаците. Меѓутоа реален отпор немало, затоа што и немало реално насилство. Секој имал можност да се запише Бугарин и 50 000 го направиле. На нив не им биле заплашени работните места или кариери - во целиот период на наводна насилна македонизација имаме луѓе на клучни позиции во администрацијата и комунистичката партија кои не само не ја подржувале таа линија но и отворено се спротивставувале без притоа да бидат санкционирани. За нив проблемите се по скоро – страв од евентуално префрлување на округот во друга држава. (Димитар Стојанов и др....

Многу зборуваат и спомените запишувани после 1990 г. Во нив оние кои што тврдат дека имало насилство (а тие се малцинство) истото никогаш не го однесуваат кон себе или кон свои блиски луѓе. Насилството е апстрактно – некаде таму, далеку. Во единечните случаи кога се посочуваат конкретни примери – тие без исклучок се однесуваат на сосема друг вид репресии, некои од кои извршени и многу порано. Имаме интересна ситуација во која идејата за насилна македонизација навлегува пост-фактум од популарната култура во спомените на луѓето, кои меѓутоа не можат да ја поврзат со ништо реално.

Фигуративно: во прашање е ситуација во која имама тврдења дека е извршено убиство, тврдења од луѓе дека слушнале дека имало убиство, признанија на луѓе дека се јавуваат индиректно помагачи во извршување на убиство – само едно немаме – нема тело, немаме убиен. Немаме луѓе праќани затвори или логор, бркани од работа или училиште, тепани, иселувани и сл.

Исклучителен е контрастот со насилната бугаризација, еден сосема реален феномен од 1960-те. Имаме силен отпор: можеме да цитираме над 100 македонски организации кои

даваат отпор, имиња на стотици луѓе пратено во затвор, далеку повеќе се оние кои биле апсени, тепани, бркани од работа, училиште, партија, иселувани. Сега имаме луѓе исклучени од училиште зашто напишале на клупата дека се Македонци, луѓе кои влегуваат во затвор зашто јавно изјавиле дека се Македонци или зашто агитирале луѓето дека се Македонци, или биле тепани зашто слушале и пееле македонски песни.

Од 1965 – 1975 г. **основниот ресурс на 3 одделение на 6 управа на бугарската државна безбедност** кој се бавел со малцинствата е насочен против луѓето со македонска самосвест. : меѓу 25 и 33 %

Ниту од тоа го немаме во поранешниот период на така наречена насилна Македонизација.

Кога имаме реално насилство тоа раѓа реален отпор и има реални жртви и истото не може да се скрие – случајот со насилната македонизација не е таков – таа е редок случај на пропагандистички создаден феномен.

Идеологизацијата и претворањето на делови од историјата во бојно поле ни ја одзема исклучителната можност да истражуваме уникатни процеси. Во Пиринска Македонија немаме во 1944 г. ниту изградена бугарска самосвест кај мнозинството од населението ниту пак македонска таква. Тоа население не е примордијално ниту бугарско, ниту македонско. Тоа што имаме меѓутоа се два паралелни конкурентни линии на развој и градење на национална самосвест – македонска или бугарска, кои си имаат свое цврсто јадро од приврзаници, но кои дури заедно земено изгледа се јавуваат малцинство. Мнозинството луѓе спаѓаат во две други категории – такви кои ниту имале национална свест а ниту ги интересирало, или пак такви со пливачки идентитет некаде меѓу двете крајности, кои можеле успешно да заземат страната на било кој од нив, вклучително и на двата истовремено.